

Farskap etter samlivsbrudd: Rekonstruksjon av det hverdagslige

Knut Oftung
knut.oftung@stk.uio.no

Abstract

This article explores the significance of everyday activities in fathers' reconstruction of fatherhood following divorce. The discussion draws on data collected through in-depth, semi-structured interviews with divorced fathers. The fathers' narratives underscore the importance of everyday activities in recreating some of the positive aspects of their lives that otherwise disappeared as a result of divorce. Time spent together with their children seems to foster a positive, reflexive process for the fathers, through which their roles as caregivers become more readily discernable. Through engagement in everyday care-giving routines, the fathers also construct themselves as significant persons in the lives of their children. They describe a variety of strategies for ensuring positive everyday interactions with their children. The concept of *social scripts* offers insight into these strategies. There exists a variety of cultural scripts relating to fatherhood that fathers can draw upon in their effort to construct meaning out of various custody schedules. The analysis also reveals, however, that the availability of different scripts can pose challenges. Many of the fathers experience emotional stress related to selecting appropriate scripts, conflicts between scripts, and difficulties arising from shifting from one script to another.

Keywords: fatherhood, divorce, care, social scripts, gender equality

Innledning

Samlivsbrudd medfører i mange tilfeller større endringer i foreldrerollen for far enn for mor. De fleste fedre har mindre tid sammen med barna etter samlivsbruddet enn det mødrene har. Mange fedre oppgir at de føler et savn

(Skevik og Hyggen 2002, Thuen 2004). Å opprettholde en vanlig omgangsform kan være vanskelig fordi de har liten tid sammen med barnet og for di samværet skjer i helga (Berg og Johansson 1999). Mange gifte og samboende par ordner seg slik at mor er mest sammen med barna, mens far jobber mest ute (Ellingsæter og Leira 2004, Kitterød 2007a). I de fleste familier er det far som har hatt hovedansvaret for forsørgelsen. Etter samlivsbrudd får mange fedre mer alenetid med barna enn før, samtidig som de ser barna mindre enn tidligere. Dette er den spesifikke kjønnede situasjon som mange menn står i etter samlivsbrudd.

Mange har beskrevet menns tapsopplevelser knyttet til skilsmisse. I sin bok *Den andra föräldern* skriver Berg og Johansson (1999) om marginaliseringsprosesser som inntreffer for mange fedre når de skilles. De fleste fedre flytter ut av familiens hjem og befinner seg på flere måter i en overgangstilstand. For mange menn innebærer denne overgangssituasjonen tap av makt, derav tittelen på boken. Skilsmissen gjør at fedrene mister posisjonen som ektemann, og "fallet" (Ekenstam 2006) er også ofte økonomisk og sosialt (Skevik og Hyggen 2002). I tillegg er det ofte kvinnene som vil skilles (Thuen 2004). Det gjør fallet enda dypere for mange fedre. Mer konkret kan det bety at den skilte mannen ikke lenger befinner seg i sitt eget hjem, han bestemmer mindre over oppdragelsen av barna, han er delvis koblet fra familiens økonomiske disponeringer og har ikke kontroll over hvordan hans "egne" penger (barnebidraget) brukes på barna. Sist, men ikke minst kan samlivsbruddet oppleves som et pr ovoserende tap av kontroll over sin tidligere partner (Moxnes 1989, Smart og Neal 1999, Isdal 2000, Eriksson 2007).

Å miste viktige arenaer og markører for utøvelse av mannlighet vil kunne skape en følelse av umannlighet (Liljequist 1999), samtidig som en tapsopplevelse også kan motivere til å gå inn på andre arenaer og aktiviteter som kan virke restaurerende for fedrenes livskvalitet. I avhandlingen *Skilte fedre, omsorg, mestring og livskvalitet* (Oftung 2009) har jeg belyst hva omsorgen for barna betyr for skilte menns livskvalitet etter samlivsbrudd – med utgangspunkt i kvalitative intervjuer. Denne artikkelen handler om betydningen av *det hverdagslige* i rekonstruksjonen av farskap etter samlivsbrudd og hvilke strategier fedre bruker for å få det hverdagslige til å passe med den typen samvær de har. Et sentralt begrep i analysen er *script for farskap*.

Script for farskap

Teorien om sosiale script ble først utviklet av Gagnon og Simon (1987, 2005, se også Weeks 2003, Prieur 1994, Pedersen 2005) og anvendt på fagfeltet seksualitet. Deres grunnidé er at seksuelle handlinger følger noen sosialt foreskrevne forløp – script. Gagnon og Simon lanserer et teoretisk verktøy som fanger den individuelle tilpasning til de mulighetsbetingelsene kulturen tilbyr. I det følgende vil jeg forsøke å vise hvordan dette perspektivet også kan være brukbart for temaene maskulinitet og farskap. Kulturelle script kan da forstås som oppskrifter, bilder og forestillinger om hva som oppfattes som en gitt type maskulinitet. I dette inngår for eksempel forestillinger om hva det vil si å være far i ulike kulturelle og sosiale kontekster. Scriptteori er opptatt av hvordan ulike handlingsrepertoarer og praktiske instruksjoner utløses i ulike sosiale situasjoner (Gagnon og Simon 1987). I konkrete situasjoner vil aktørene forhandle, oversette og anvende scriptene. De *gjør* scriptene i samhandling med andre. I dette sosiale rommet vil det foregå forhandlinger og tilpasninger mellom aktørene og justeringer i forhold til egne behov (Laumann, Gagnon, Michael og Michaels (1994). Weeks (2003) fremhever at det finnes en rekke ulike script tilgjengelige for aktørene som formidles og oppfattes gjennom diskurser, sosiale praksisformer og materielle strukturer. Scriptene kan stå i motsetning til hverandre, være overlappende eller parallelle. Denne heterogeniteten i script og det faktum at hver t enkelt menneske, i møter med andre, ikke følger scriptene på samme måte er med på å forklare avvik og endring (Prieur 1994).

I avhandlingen min skisserer jeg tre kulturelle script for farskap som er virksomme i den norske konteksten i dag. Hensikten er å vise noen mulige posisjoner med tilhørende handlingsrepertoar som fedre har. Scriptene har jeg kalt *forsørgerfaren*, *hjelpetil-faren* og *den likestilte faren*. Til disse scriptene for farskap hører tre stiliserte familieformer og typer av arbeidsdeling mellom kjønne; den kjønnskomplementære familien, en-og-en-halv-inntektsfamilien og den likestilte familien. Yrkesdeltakelse, inntekt, forsørgeransvar og tid brukt til omsorg for barn er faktorer som trekker opp grensene mellom scriptene.

Forsørgerfaren er den som har hele eller det aller meste av ansvar et for familiens inntekter. I utbredelse og ideologisk sett nådde forsørgerfaren sitt toppunkt rundt midten av 1950-tallet. Til forsørgerfaren hører en hjemmeverende eller deltidsarbeidende mor. Den tradisjonelle forsørgerideologien gir fars jobb prioritert, både økonomisk og statusmessig (Holter 2000).

Hjelpe-til-farens oppgaver er å hjelpe til i hjemmet med omsorgen for barna. Det er mor som har organiseringsansvaret og som gjør det meste av omsorgs- og husholdsarbeidet. Hjelpe-til-faren jobber heltid og øvertid, mens mor er i deltidsstilling. I 2007 jobbet 50 prosent av de yrkesaktive mødrene deltid (Kitterød 2007a). Scriptet om hjelpe-til-far en foreskriver et bredere handlingsrepertoar i forhold til barna enn det den rene forsørgerfaren har. Hjelpe-til-faren skal kunne ta seg av barna på en intim og kompetent måte i visse situasjoner, men å bytte på oppgavene og la det bli tilfeldig hvem som gjør hva, er ikke innenfor hjelpe-til-farens handlingsrepertoar.

Den likestilte faren er et script som stiller opp et handlingsrepertoar for fedre som i all hovedsak er likt mødres oppgaver overfor barn. Det vil si å ta et helhetlig ansvar for barna og hjemmet i hverdagen, kunne gjøre alle typer omsorgsoppgaver, være alene om ansvaret og være fullt ut kompetent som forelder. Scriptet viser seg delvis gjennom lovetilbudet (for eksempel kan retten dømme foreldre til å ha delt fast bosted) og gjennom intensjoner og ordninger i likestillingspolitikken (mulighet for å dele på forordningen om eldrepemisjonen). Praktisering av delt omsorg, større likedeling av omsorgspermisjonen og likhet i oppgavefordeling i en del hjem viser at scriptet for den likestilte faren er virksomt (Skjørten, Barlindhaug og Lidén 2007, Aarseth 2008a, Olsen og Aarseth 2006). Den likestilte faren skiller seg fra hjelpe-til-faren, der ektefellene godt kan være likestilte i tid, men der de ikke er likestilte i oppgaver.

Når fedrene tar i bruk ulike script for farskap får de ikke bare en oppskrift og et praktisk handlingsrepertoar å forholde seg til som fedre. Scriptene skaper også mening (Lazarus og Folkman 1984) og kan gi en opplevelse av sammenheng (Antonovsky 1991) i situasjonen som skilt far . Gjennom scriptene for farskap kan orden og begripelighet skapes ut av en situasjon med uorden og emosjonelt stress, men et heterogent tilbud av script for farskap kan også skape konflikter og motsetninger.

I fortellingene til fedrene jeg har intervjuet, trer *det hverdagslige* frem som et sentralt meningsskapende element. I denne artikkelen utforsker jeg hvorfor det hverdagslige blir så sentralt, hvordan det kommer til uttrykk og hvilke emosjonelle spenningsfelter som oppstår når ideen om det hverdagslige skal (re)konstrueres innenfor forskjellige typer samværsordninger. Analysen viser hvordan meningen med det hverdagslige varierer med hvilket script for farskap fedrene tar i bruk. Jeg beskriver også hvordan fedre som har samme mengde samvær med barna etter bruddet, kan oppleve sin situasjon svært forskjellig avhengig av hvilket script for farskap de trekker på.

Empirisk materiale

Datamaterialet artikkelen bygger på er 19 kvalitative intervjuer av skilte fedre. Fedrene ble rekruttert strategisk ut fra en plan om å få med fedre som hadde det vanskelig etter samlivsbruddet og fedre som hadde kommet seg nokså greit gjennom bruddet. Hensikten var å få et bredt spekter av historier om mestring og livskvalitet. For å få tak i denne variasjonen rekrutterte jeg gjennom familievernkontorer og selvhjelpsgrupper for skilte og gjennom ytre nettverk. Over halvparten av fedrene hadde på intervjutidspunktet ny partner. Antall barn varierte fra ett til fem. Hvor lang tid det var gått etter samlivsbruddet varierte også. Enkelte var skilt for under ett år siden mens for andre var det gått opp til seks år. Ett hovedpoeng i designet var å få god spredning i fedrenes samværstid med barna. I utvalget varierte samværstiden på intervjutidspunktet fra ingen kontakt med barna (to fedre) til delt fast bosted (fem fedre). Resten lå på forskjellige samværsbrøker et sted imellom. I noen fedre hadde hovedomsorgen. Ulike samværsordningene etter samlivsbrudd og graden av likestilling i forhold til tid og oppgaver er ulikt klassemessig for delt (Skjørten, Barlindhaug og Lidén 2007, Kitterød 2007a). Når det gjelder klasseposisjon hadde sju av informantene høyere utdanning, fire hadde treårig utdanning, fire var fagarbeidere og fire var ufaglærte. Alle fedrene hadde levd i heterofile samliv før bruddet, og utvalget bestod utelukkende av etnisk norske menn. Intervjuene varte ca. to timer og hadde en semi-strukturert form.

Farskap og situasjonen som skilt far, er i endring (Skjørten, Barlindhaug og Linden 2007). Det er i dag mange måter å leve som skilt far på, både i forhold til samværstid og i forhold til det å bo nært barnet eller langt unna. Det gjør at mange av fedrefortellingene er komplekse og innebærer spesielle metodiske utfordringer. Ambisjonen med de kvalitative intervjuene var å fange opp fenomenets mangesidige og åpne karakter. Intervjuguiden ble der for strukturert slik at den åpner for fortellinger innenfor ulike kontekster og på flere nivåer i fedrenes liv. Dette gjøres ved å bruke flere innfallsvinkler til samme tema – eller invitere inn til ulike fortellerrom, som Olsen (2000) kaller det. Når fortellerrommene sammenstilles kan de gi et mangefasettert bilde av fedrenes hverdagsvirkelighet. Intervjuguiden la særlig vekt på å få frem fortellinger om følelser på den ene siden og fortellinger om praktiske situasjoner og rammer for disse på den andre siden.

Fortolkningen av intervjuene er inspirert av narrativ teori (Kvale 1997). Et ontologisk premiss i narrativ teori er at menneskelig handling er menings-

søkende. Gjennom konstruksjoner av gestalter skapes meningsbærende figurer som trer frem mens noe annet blir bakgrunn (Bjerrum Nielsen 2003). Fortellerrommene har en ordnende funksjon; de åpner opp for hva som er figur og hva som er bakgrunn i de ulike intervjusekvensene. I analysene har jeg lett etter de sentrale meningskonstituerende figurene i fedrenes fortellinger om situasjonen som skilt far. Jeg spør etter hva som er fedrenes prosjekter (Beauvoir 2000, Moi 1998) med barna etter bruddet. Det er i tråd med Lazarus og Folkmans mestringsteori (1984) og Antonovskys teorier om opplevelse av sammenheng (1991). De er opptatt av hvordan folk klarer å skape mening og håndterbarhet i sin situasjon og at dette er avgjørende for livskvalitet.

Hverdagen som ble borte

Etter skilsmissen rykkes de fleste fedrene ut av hverdagen med barna. Av de 19 intervjuede fedrene i denne studien flyttet 16 ut hjemmefra. Selv om noen fedre fortalte om lettelse over beslutningen om å bryte opp fra et problematisk samliv, kretset mange historier rundt vanskeligheter med å få rutiner med barna i det nye hjemmet. Å flytte ut av hjemmet og lage nye rutiner med ungene oppleves av fedrene som belastende. I tiden etter bruddet bodde en del av fedrene i boliger som gjorde fallet tydelig. Noen bodde i leiligheter med dårlig standard, en del bodde midlertidig hos bekjente eller egne foreldre og en bodde midlertidig på psykiatrisk avdeling. I mange av fedr fortellingene er praktisk usikkerhet knyttet til bolig og økonomiske fremtidsutsikter beskrevet som en belastning. Fedrene som hadde en dårlig boligsituasjon syntes dette var problematisk, både fordi de var redde for at barna ikke likte å være hos dem og for di selve materiellsituasjonen talte til fedrene om (for)fall, nederlag og mislykkethet.

Utfordringer med å gjenetablere en form for hverdagslighet er et hovedtema i de aller fleste intervjuene. Hverdagslivets aktiviteter, som kosetunder og ikke minst måltider er det fedrene setter høyest i sine omsorgsfortellinger. Nesten alle informantene er tydelige på at hverdagen og hverdagslige sysler blir det viktigste for dem etter bruddet.

Hans: Nå føler jeg at jeg mestrer det. Det med ungene, jeg føler at vi har det bra. Det gjør jeg. Og jeg føler at vi lever et ... familieliv da, for å si det sånn, når vi er

sammen og gjør ting som familier med begge foreldrene gjør, og er med på ting i nærmiljøet. Så jeg føler at det fungerer bra, jeg gjør det.

Det hverdagslige kan også bli en drøm om noe som var og noe som er vanskelig å oppnå i praksis for de av fedrene som har lite samvær. Lavrans, som på grunn av lang reisevei ser datteren sin hver tredje helg, sier det slik:

[...] jeg vil liksom ha hverdagene, snuble i sekken hennes i gangen og passe på at hun har sykkelhjelm på seg og sånne helt vanlige ting. ...

Ro er også et ord som denne faren bruker om det gode samvær et med sin datter. Det er over 40 mil mellom foreldrehjemmene og praktisk vanskelig å få til en ordning med mer samvær, men målet er å få ”møte det hverdagslige ordentlig”, som han uttrykker det.

Lavrans: Noen ganger føles det for meg som at da [når datteren er hos ham] faller alle brikkene på plass og jeg får en ro og en sånn godhet, samtidig som at tiden går ekstremt fort og vi får liksom ikke tid til å møte det hverdagslige ordentlig.

Selv om det er helg og selv om det er langt å kjøre og selv om det er tre uker siden sist de så hverandre forteller denne faren at det hverdagslige skal rekonstrueres. *Det er ikke flere feriedager jeg trenger, men hverdager*, sier en annen far (Nils) i forbindelse med en pågående forhandling med mor som planlegger å flytte langt unna. Fortellingene om det hverdagslige er sentralt for de aller fleste fedrene. Det å rekonstruere en hverdag med barna er å reparere noe av det som er gått tapt i bruddet. Ønsket om å være en mest mulig vanlig familie der forholdet til barna normaliseres blir en sentral del av det reparasjonsarbeidet fedrene gjør.

Hverdagsritualer

Slik jeg tolker mange av fedrefortellingene er det å gjenta og komme tilbake til en omsorgshandling en viktig del av samspillet mellom fedrene og barna. Rutinene og det gjenkjennbare er viktig og nødvendig for at barnet skal bygge en forståelse av verden som forutsigbar (Ruddick 1989). Men barnets rutiniserte holdning til verden skaper også mening og sammenheng for fedrene når de skal etablere en ny omsorgssituasjon med barna etter samlivsbruddet.

Barna krever hverdagslige ritualer, og selv om mange av fedr ene fremstiller denne ritualismen i et litt søtt og komisk lys, er den viktig også for dem. Rutiner er med på å ordne dagen og gi mening til situasjonen ved å bekrefte og restaurere fedrene som omsorgspersoner. Espen forteller at han laget en liten kosestund med sønnen sin på seks år før han sønet. Sønnen lå på magen hans og så skulle pappa fortelle en historie. Kosestunden er blitt til et kveldsrituale som sønnen forlanger, og Espen holder fast ved ritualet selv om det kan være slitsomt når de kommer sent hjem eller han selv er uopplagt og egentlig ikke orker. Å fortelle slike historier er noe flere av fedrene sier de gjør for barna. Slike historier kan tolkes som en omsorgspraksis som skaper en felles forståelse mellom far og barn i viktige v erdispørsmål. I tillegg til den konstitutive funksjon historien har for barnet og for r elasjonen far-barn går det tydelig frem under intervjuet at fortellersituasjonen også bygger opp faren selv. Ved å være fortelleren får fedrene en oppvurdering av sin egen verdi, sin egen dømmekraft og ikke minst sin egen moralske posisjon o verfor barnet. Hvordan faren forteller historien betyr noe for barnet, og der for betyr situasjonen også noe for far. Ritualer konstituerer og integrerer de som inngår i dem. Spannende passasjer skaper for telleren til en spennende person, og moralske dilemmaer skaper fortelleren til en moralsk person. Og ved å være i en situasjon der en definerer og skaper mening for den andre (barnet) skaper en også mening for seg selv. Nesten hver kveld må Espen fortelle en dramatisk historie for sønnen sin om et skipsforlis han kjenner godt til. Det synes sønnen er ulidelig spennende og flott å høre på. I en slik historie inngår verdimessige overføringer (hvem gjør hva for å r edde hvem, hvordan utvises mot og tapperhet, hvilke kriterier for medmenneskelighet legges til gr unn i forhold til hvem som skal reddes osv.) og det konstituerer faren som en moralsk og autoritativ person som må vur dere og begrunne de verdimessige sidene ved historien, tilpasset en seksårings verden.

Når fedrene forteller om den omsorgspraksis som skjer dagen igjennom, kommer det frem hverdagslige episoder som betyr mye for dem. Et typisk eksempel er hvordan leggeritualer er noe barna forventer skal skje på en bestemt måte, og som fedrene forteller at de opplever som positivt og meningsfylt.

Arne: Ja, det [ritualer] vil de ha, og det synes jeg også er litt hyggelig. Da er jeg også rolig, holdt jeg på å si. Da er det lesing og legging som gjelder, og da kan jeg ikke gjøre noe annet. Det er også litt fint for meg at vi har en liten sånn r olig stund i sofaen.

Dette er en far som har femti prosent omsorg for ungene sine. Arne forteller at han har mye dårlig samvittighet etter at han ble skilt. Både fordi han mener skilsmissemisseg selv er en belastning for ungene, men også fordi han synes han gjør for mange ting i huset på ettermiddagene og kveldene. Han skulle ønske han fikk satt seg mer ned med ungene, lekt og sett barne-TV sammen med dem og slike ting. Slik han selv beskriver det gir kveldslesingen ham ro. Det er et hverdagsrituale som binder ham fast, og som hindrer ham i å gjøre andre praktiske ting i huset. Det letter hans dårlige samvittighet og den skyldfølelsen han stadig kommer tilbake til gjennom intervjuet.

Hans forteller at frokostene annenhver helg står for ham som de beste og viktigste stundene han har med ungene. Frokosten lages mens barna ser morgenbarne-TV, og Hans forteller at han koser seg med å stelle i stand noe ekstra godt, som varme rundstykker, egg og bacon.

I: Så det er et høydepunkt [frokosten]?

Hans: Ja og det sitter nok igjen, tror jeg, fra før vi flytta fra hverandre, for i ukedagene da så hendte det at, jeg jobba mye da og da hadde de jo ofte spist middag da jeg kom hjem igjen. I og med at hun jobba halvt og var hjemme hele dagen så hadde hun ofte middag klart til de var ferdige på skolen eller blei henta i barnehagen. Så da gikk jeg jo glipp av mange av middagsmåltidene. Det gjorde jeg. Så da satte jeg ekstra pris på hæljefrokosten, for da var vi på en måte alltid samla og ... så det henger nok noe igjen derifra. Jeg synes det er en viktig bit.

Mat er en ufravikelig del av den praktiske omsorgen for barn og ulike situasjoner med mat både er og symboliserer omsorg på forskjellige måter. Å legge kjærlighet i maten er lett fordi mat utgjør en så åpenbar del av omsorgen (Fürst 1993, Olsen og Aarseth 2006). Samtidig er mat forbundet med det hverdagslige. Måltidene som gjentas. De bekrefter samholdet i familien og gjenskerper noe av de samme rutinene som var før bruddet.

Frykten for å tape det hverdagslige: Balansen mellom hverdag og fest

Mange av fedrene forteller at samværshelgene kunne være tunge å komme gjennom i tiden etter samlivsbruddet, og en del sliter fremdeles med å finne en god form på samværet. Det kan være vanskelig å finne en balansegang mellom å skulle ha ungene i helgene, restaurere det hverdagslige for å konstruere

en ”vanlig” familie og samtidig oppleve at en blir likt som for elder. Per må gjøre lekser med ungene. Ifølge Pers fortelling makter ikke kona å få det ti, og barna tar med seg leksene til ham annenhver helg. Problemet for Per er at samværet hans med ungene kan bli *for* hverdagslig. Det er tross alt helg, og for mange unger er det ikke vanlig å gjøre lekser i helgene. I Pers fortelling er ikke ungene særlig begeistret for å gjøre lekser hos far, og Per føler at han kommer i en skvis mellom ungenes forventning om å ha det avslappende og koselig i helga og hans forpliktelse til å følge opp leksearbeidet. Srevet med å finne en riktig balanse mellom hverdag og fest er et stadig tilbakevendende tema for flere av fedrene.

Å ha barna annenhver helg vil si at en først og fremst har fritid sammen med ungene, men fedrene ønsker også å restaurere det hverdagslige. Mange av barna har et tett program i sin hverdag og vil helst være der de er, det vil si hos mor, når de endelig har fri i helgene. At barna i en del tilfeller synes det er bedre å være hos mor, øker presset på far om å finne på noe spesielt. Nils har utvidet helgesamvær og har barna fra torsdag til mandag annenhver uke. I tillegg har han en dag den andre uka. Nils vil at hans samvær med barna skal være som for andre familier, samtidig sier han at det jo er normalt å ha det litt ekstra i helgene. Nils sin fortelling om dette ender ikke i noen konklusjon om hvilken linje han skal legge seg på overfor barna under helgesamværet.

Nils: Jeg har vel fått kommentarer fra ekskona mi på ... – to ting. Det ene er at nå må du ikke bli sånn helgepappa hvor alt er bare mye morsomt og sånn. Og så – så får jeg også det kontra, at det er – det skjer jo ikke noe! Du gjør jo ingen ting. Du tar ikke initiativ. Jeg er redd for de to ytterpunktene – og da må jeg finne noe imellom. Det er jeg veldig bevisst på.

Nils er opptatt av at det skal skje i hvert fall littegrann, men det trenger jo ikke å koste penger. Nils er opptatt av å finne en hverdagsrytme, noe han opplever som naturlig og som andre familier gjør.

Slik jeg tolker det spenner helgesamværet forventningene hos både far og barn. Mange av fedrene forteller at de savner barna, og at de får lyst til å glede dem når de ser dem. I tillegg ønsker de å gjøre ting slik at barna trives og har lyst til å være hos far i samværstiden. Nesten alle fedrene forteller at de ikke vil skjemme bort barnet eller kjøpe ungens gunst ved å legge opp til for mye stas og moro under samværet. Noen kaller det å være tivolipappa. Eller som en av informantene (Eспен) uttrykker det: *Nei, nei, nei, nei, jeg er ikke gått i burger- og kino-fella. Er det det de kaller det?* Samtidig forteller de fleste fedrene

at de kjenner problemstillingen godt. De forteller om en balansegang mellom det at barna må trives i sitt nye hjem og hvordan de som fedre ønsker å skape det hverdagslige. I mange av fedrenes situasjon ligger det her innebygd en spenning. Dette kommer for eksempel fram hos Bernt. Han har problemer med at datteren ikke ønsker å være så mye hos ham som hos mor. De bor ca. 20 minutters gange fra hverandre, og det er litt langt for jenta å gå selv. Mor bor igjen i huset og jenta har flest venninner i mors nabolag. Bernt beskriver her hvordan han vurderer det å bruke tivolipappa-strategien for å få bedre kontakt med datteren sin:

Bernt: Nei, altså jeg synes jeg ble skvise mellom barken og veden. Du kan prøve å kjøpe henne ikke sant? Med fine gaver. Men hva gir det? Det er ikke den type barn jeg har lyst til å ha, altså det er hverdagsingene som er så viktig og begynner du på den galeien så er du fort over i helgepappa likevel. Da har du tapt.

Bernt mener det er viktig å kjempe mot det å ende som en pappa med lite tid og som kjøper barna. De fleste fedrene er svært kritiske til å bygge en relasjon til ungene på festligheter. Samtidig sier noen av dem at det er vanskelig å ikke gjøre noe ekstra når en ser barna sjelden.

En omsorgsrelasjon innebærer å sette grenser for barn. Små barn er grenseløse i den forstand at de mangler en selvregulerende funksjon. Å innføre barnet i den kulturen en selv er en del av innebærer å lære barnet hvilke normer og verdier som gjelder (Ruddick 1989). Uten en kulturell kontekst som rammer inn samværet, tappes relasjonen til barnet for mening. Vår konstruksjon av mening er prisgitt at det finnes grenser utenfor oss selv som definerer målene vi strever mot (Durkheim 1978). Uten disse kollektivt definerede målene vil handlinger miste sin målestokk og fremstå som uforståelige og verdiløse og dermed også som meningsløse. I omsorgssituasjonen der far og barn har samvær er faren den som representerer dette kollektive nivået. Balansen mellom hverdag og fest kan være vanskelig nok for foreldre som ikke er skilt. For fedre som har relativt lite samvær, blir dette spenningsforholdet satt på spissen. Barnet selv kan ikke skape rammer rundt de forventningene som barnet og far har til helgesamværet. Nugatti i feriene gir lykke. Nugatti hver dag skaper den samme misnøye som mye annet pålegg. Å se på morgenbarne-TV i to timer gir ikke i seg selv mer lykke enn å se i en time. Mange av fedrene forteller at de synes det blir en vanskelig balansegang fordi grensesettingen er et prosjekt som ikke nødvendigvis gir synlige resultater i situasjonen. Samtidig blir situasjonen med barn som ikke får grenser tappet for mening, praktisk

slitsomme og sosialt stigmatiserte. Det er lett å føle at en ikke mestrer. Noen av fedrene forteller at de savner støtten fra den andre forelderen når de skal skape og hente frem slike kollektive størrelser som meningsfulle rammer for omsorgssituasjonen.

En del av fedrene påpeker at de misliker sammenblandingen av penger og kjærlighet som ligger i det å være en tivolipappa. Det å kjøpe seg lykke har en undertekst av at du egentlig er mislykket uten penger. Virkelige egenskaper kommer frem gjennom hva en får til på det realasjonelle planet. Staffasje og fest uten grunn vitner om ubehjelpelighet. Dette blir tydelig når en del av fedrene skaper fortellinger om hvilke aktiviteter de liker å gjøre med ungene. I de fortellingene står det enkle og tradisjonelle sterkt: turer i skog og mark, skigåing og svømmehallen.

Bernt uttrykker for eksempel denne "antikommersialismen" når han forteller om hvor glade og lykkelige ungene hans er når de snakker om enkle turer i skogen. Slik jeg tolker det står skogen og det naturlige som garantister for at det er ekte kjærlighet barna gir uttrykk for. Det kan ikke være skogen og badinga i skogsvann i seg selv som skaper kjærlighet mellom far og barn. De utgjør snarere en enkel bakgrunn som fremhever figuren som Bernt vil fortelle om; den rene familielykke. Vi fungerer som familie. Vi klarer det med enkle midler, og vi har det godt sammen.

Bernt: Veldig mange av de gangene vi sitter rundt middagen og barna tar opp noen av de tingene de har gjort sammen med meg den siste tida, snakker om det; hvor mye det ga; "Å, når vi var ute på tur og bada nakne. Kan vi gjøre det en gang til. Kan vi ta med telt. Det var så flott. Kan vi ..."

Naturen og ingenting garanterer for kvaliteten i den rene far-barn-situasjonen. Naturen og det enkle livet i skogen fungerer som en garantist for at det sosiale samværet er ekte og at familiemedlemmene er glade i hverandre – uansett materielle omstendigheter. For Per, som sliter økonomisk, er natursymbolikken ganske direkte knyttet til hans økonomiske situasjon. Per har en liten leilighet og dårlige økonomi, så det Bourdieu (1984) betegner som smaken av nødvendighet er tydeligere i Pers tilfelle enn hos Bernt og Clas. Likevel trekker nesten alle fedrene på den norske friluftslivstradisjonen i en eller annen form i sine fortellinger – en tradisjon som står sterkt også på tvers av klasse (Pedersen 1999).

Samme situasjon – ulike script

Innledningsvis i denne artikkelen redegjorde jeg for hvordan fedrenes mestring og livskvalitet kan forstås ut fra hvordan de skriver sin historie inn i en større fortelling om farskap. Mening og opplevelse av sammenheng skapes i stor grad gjennom konkrete handlinger som scriptene for eskriver. Men for fedrene er det avgjørende at det scriptet de velger lar seg gjennomføre i praksis, med andre ord at det er samsvar mellom det scriptet faren opplever som meningsfylt og den samværsmodellen han faktisk har. Poenget – som jeg skal illustrere i det følgende – er at to ganske like samværsmodeller kan oppleves svært ulikt ved at de skrives inn i to forskjellige script for farskap. Meningen med *det hverdagslige* endres ut fra om fedrene bruker et likestilt script for farskap, eller om de har forsørgerfaren og hjelpe-til-faren som det scriptet de styrer etter i relasjonen til barnet.

Finn: Savnet av det hverdagslige

Finn hadde mye alenetid med datteren i en periode på ett år før buddet. Han ønsket å ha delt omsorg, men har såkalt vanlig samvær (annen hver helg og en dag i uka) med datteren sin. Savnet av datteren preger ham sterkt. Han gråter mange ganger under intervjuet. Finns smerte kan knyttes til tap av kontroll over relasjonen til datteren som han opplever som nødvendig og meningsfylt. Hans fortelling er at datteren trenger ham og at han trenger henne i hverdagen. Hans tristhet og uro er lett å sette i sammenheng med det oppsplittede samværet, den generelle usikkerheten han føler omkring relasjonen til barnet og bekymringen i forhold til morens planer om å flytte.

I: Jeg forstår deg dit hen at du ønsker mere samvær?

Finn: Jeg ønska! Når hun fylte ett år gikk jeg ut i permisjon fra min jobb og jobba halv kveldsstilling og var hjemme med henne på dagen. Ett helt år. Og det ... knytta meg veldig til henne sånn sett. Så. ... [Gråter].

Finn knytter seg til et likestilt script for omsorg. Finn har et grunnleggende prosjekt knyttet til omsorg for datteren sin. Gjennom dette omsorgsprosjektet stiller han seg åpen for å kjenne avhengighet, sårbarhet og relasjoners skjørhet (Vetlesen 2004). Det å ta inn over seg en avhengighetsrelasjon åpner for

sårbarhet og viser muligheten for et eksistensielt tap. På Finn virker det som at smerten bare kan døyves gjennom å være nær barnet og forholde seg til henne gjennom hverdagen. Finn forteller at aktiviteter og omsorgen skaper mening når datteren er hos ham, men når hun er borte er hun ikke der som en positiv representasjon. Hun er der som et tap og en mangel, som en type savn som skaper sorg og uro.

I likhet med de fleste fedrene forteller Finn om en vanskelig balanse mellom å være i det hverdagslige og det at samværet skjer i helgene. Finns fortelling om seg og barnet skiller seg tydelig fra forsørgerscriptet for farskap, der forholdet far-barn i større grad kan styres rasjonelt og kognitivt og formidles gjennom mor som den primære omsorgspersonen. For Finn er savnet av det hverdagslige samværet med datteren sterkt og emosjonelt vanskelig å håndtere.

Gudmund: Glede over å lage samværet til noe spesielt

De fleste fedrene forteller om en vanskelig balanse mellom å være attraktiv som samværsforelder og det å fylle rollen som fullverdig forelder. Slik jeg tolker det, uttrykker mange av fedrene et emosjonelt stress fordi de opplever sin situasjon som i en skvis; tivolipappaen tilfredsstiller ikke kravene til en likestilt far, samtidig som situasjonen krever noe mer enn bare hverdagslighet og grenser. Gudmunds historie kontrasterer disse fortellingene og viser at det hverdagslige ikke trenger å stå i sentrum. Gudmund har sin fireårige sønn hver fjortende dag. Han bor en times busstur fra mor og forteller om et avklart forhold både til samværsordningen og mor. Hvis de hadde bodd i samme bygd ville han ønsket å ha delt omsorg, men han godtar mors behov for å bo der hun bor. Gudmund forteller at han er helt stedbundet, og at han ikke kunne tenke seg å flytte etter mor for eventuelt å få delt omsorg for barnet. I Gudmunds fortelling inngår familien, nettverket og vennene som helt sentrale aktører som skaper rammer rundt Gudmunds samvær med barnet. Når gutten kommer annenhver helg er det ritualer som gjør stas på sønnen. Først en tur i svømmehallen med onkel, deretter felles middag med den utvida familien. Lørdag morgen går de til butikken for å kjøpe boller, så hjem og koser seg med morgenbarne-TV og bolle. Det skal ifølge Gudmund være noe spesielt.

Gudmund: For det går på det at jeg tar'n med på noe, hver gang finner jeg på noe om lørdan. Enten en skautur eller en tur på kino, barneteater, leikeland i

byen. Hadde jeg hatt den daglige omsorgen er jeg ikke sikker på at det ville blitt så mye helgeaktiviteter.

Gudmund har som oftest tenkt ut noe fint og spennende de kan gjøre sammen i helga. Det snakker de ofte om på telefonen når de ringes i uka; hva skal vi finne på for noe fint til helga når du kommer til pappa? Gudmund forteller at han ikke synes det er noe problem at det skjer noe ekstra hos pappa.

I: Har han forventninger om at det skal være litt sånn ekstra da eller?

Gudmund: Ja, det har han forventninger til og så sier jeg det gjerne te'n når jeg er der onsdag og snakker med han på telefonen at te hælja ska vi det og det. Nå, forrige hælj jeg hadde han, da var det tivoli her og det hadde han jo gleda seg til et helt år.

I: Men ... føler du at det blir litt sånn festaktig og litt for mye eller synes du det er greit?

Gudmund: Jeg synes det er greit jeg. Jeg synes det.

Det er scriptet som forsørgerfar Gudmund bruker for å skape mening til sitt nye farskap. Til forsørgerfaren ligger et handlingsrepertoar som helgepappa og den som tar med sønnen ut på ting. Han er veilederen og den stolte faren som viser ungen sin frem i bygda og viser bygda frem til sønnen. Han bruker et tradisjonelt script om far og sønn som ikke nødvendigvis må ha det hverdagslige sammen. Det er sterke tradisjoner for at far og sønn kan leve atskilt i perioder innenfor dette scriptet, men det er også sterke tradisjoner for at familien er alt for far. Tiden den tradisjonelle forsørgerfaren (som ikke var skilt) hadde med barna skulle være noe ekstra. Plantin (2001) bruker begrepet søndagspappa for å beskrive bruddet med det hverdagslige som far er representerte. I dette scriptet for farskap inngår det å være en som kommer utenifra og som bringer med seg noe annet enn det hverdagslige.

Gudmund bruker ikke scriptet for den likestilte faren. Det på tross av at han også forteller om en moderne og barnefokusert innstilling i sitt foreldreskap. Gudmund er ikke opptatt av å skulle konstruere og bekrefte seg selv gjennom det hverdagslige med sønnen, slik Finn strever med. Han forteller at savnet av sønnen er der, men at det går greit. Han synes han ser sønnen for lite, men han henter mening til sin situasjon gjennom script for farskap som legitimerer lite samvær. Finn på sin side identifiserer seg med det likestilte

scriptet for farskap, men ender i en vanskelig situasjon fordi spriket mellom hva han har som mål og det han har muligheter til, er stort. Han føler en dyp sorg over at barnet er så lite hos ham. Omsorgen i hverdagen er grunnleggende meningsskapende mens fravær et skaper sorg. Fortellingene til Finn og Gudmund bringer oss over til en diskusjon om hva så vidt ulike script for farskap kan medføre av motsetninger og problemer. Samtidig er det slik at mangfoldet av script for farskap tilbyr fedrene løsninger og legitimerer mange måter å være far på etter samlivsbrudd.

Avsluttende diskusjon

Det hverdagslige gjensker noe av det som gikk tapt i samlivsbruddet. I hverdagsrutiner og kosestunder reetableres familien symbolsk gjennom omsorgens praksis. Tapsopplevelsen minskes og for flere av fedrene oppstår en positiv refleksiv prosess der deres egen omsorgsrolle trer klarere frem gjennom samværet med barna. Ved å inngå i omsorgens hverdagslige rutiner og ritualer skaper fedrene seg selv som betydningsfulle personer for barna. Gjennom historiefortelling, lesing og kosestunder opplever mange av fedrene meningsmettede situasjoner som gjør at de opplever å ha det bra og være fornøyd. Fedrene forteller om omsorgssituasjoner som holder dem fast, letter deres samvittighet og gir dem en posisjon der de kan ivareta barnet sitt. Samtidig forteller flere av fedrene at omsorgen viser dem en sårbarhet og utsatthet de opplever de mindre av tidligere. Etter samlivsbruddet blir det hverdagslige ikke selvfølgelig lenger. Å gjenskape familien gjennom hverdagsscener blir en mestringspraksis som restaurerer det som er gått tapt.

Fedrene forteller om helger der det kan være vanskelig å finne på ting og at ungene kan synes det er kjedelig. Hvis omsorgsrelasjonen avhenger av at barna gir en bekreftelse på at de setter pris på deg, kan fristelsen til å kjøpe seg popularitet bli stor. Å kjøpe glede og bekreftelse fra barnet oppleves som problematisk fordi det står i motsetning til det hverdagslige. Gaver, McDonald's og kinobesøk gjøres til noe falskt, mens aktiviteter knyttet til hverdagslige sysler og friluftsliv blir til ekte kjærlighet i fedrenes fortellinger. I den ekte relasjonen blir ikke barnets bekreftelse tilskrevet en kjøpt ting eller et tilbud skapt av andre. Det er du som far, som bekräftes. Det å være en god far blir i de fleste fedrenes fortellinger satt i et motsetningsforhold til det å være en tivolipappa. Når du er tivolipappa er det andre som har overtatt og

gir garantier for resultatet. Du forsvinner i situasjonen. Flere av fedrene forteller at de er reddede for å forsvinne, å bli glemt, falle ut av e-post-listene til skolen eller barnehagen og ikke se barna nok. Denne frykten nærer seg av scriptet for den likestilte faren. Handlingsrepertoaret i dette scriptet vokser ut av barnas daglige behov for flere typer omsorg. En bestanddel i denne typen omsorg er å sette grenser for barnets til tider grenseløse vesen og overføre kollektive rammer som skaper barnet til et kulturelt kompetent individ.

Menn praktiserer svært forskjellige omsorgsmodeller etter samlivsbrudd, samtidig som de velger på en annen banehalvdel enn kvinnene. Stort sett har fedre fra 0 til 50 prosent omsorg etter samlivsbrudd, mødrene har mellom 50 og 100 prosent omsorg (Kitterød 2005). Det som er mye samvær for fedre etter samlivsbrudd er det som, i de aller fleste tilfeller, er et minimum for mødre. Det er altså i dag mange måter å være skilt far på, samtidig som valget er sterkt kjønnet. Jeg vil karakterisere feltet som et kjønnsdelt mangfold for fedrenes del; det finnes et mangfold av script for farskap, samtidig som fedrenes mulighetsrom er annerledes enn mødrenes. Det at det finnes så vidt forskjellige script kan hjelpe fedrene med å skape mening ut av mange situasjoner. For eksempel kan en som skilt far, skape mening og opplevelse av sammenheng selv om en ikke har så mye samvær som en skulle ønske. Det er tilfellet i Gudmunds fortelling. Han bruker aktivt handlingselementer fra forsørger-scriptet og hjelpe-til-scriptet når han legger opp dagene med sønnen. Han kan leve meningsfylt som omsorgsperson for sønnen når de treffes annen hver helg.

Analysene viser samtidig at det kjønnsdelte mangfoldet byr på en rekke utfordringer i forhold til hvilke script fedrene skal ta i bruk, konflikter mellom ulike script og problemer med å skifte fra ett script til et annet. I denne artikkelen har jeg eksemplifisert denne typen problemstillinger i forhold til ønsket om å opprettholde det hverdagslige og spesielt gjennom fortellingen til Finn. For Finn blir det et gap mellom det scriptet han identifiserer seg med og ønsker å bruke i omsorgen for datteren, og den situasjonen han faktisk er i. Det at Finn ikke bytter script, men at han holder på ideen om det likestilte som det meningsfulle gjør ham sårbar, urolig og trist. For Finn er det å kople seg av relasjonen til barnet – slik skilte menn historisk sett har gjort – helt umulig.

På den annen side løser fedres fleksibilitet en rekke praktiske forhandlinger mellom mor og far etter bruddet. De fleste som leser historiene om Finn og Gudmund tenker vel at Gudmund tross alt gjør det beste ut av det; han er

fleksibel og innstiller seg på situasjonen slik den nå en gang er. Han skaper mening i en situasjon han helst ikke ville hatt. At det finnes en meningsfull kulturell kategori og et akseptert handlingsrepertoar for forsørgerfaren hjelper Gudmund. Finn derimot opplever det som en situasjon tappet for mening. For ham er eksistensen av et forsørgerscript for farskap ikke opplevd som en mulig løsning, men som selve problemet i forhandlingen med mor.

Det tillegger ikke denne undersøkelsen å gjøre en verdimesig vurdering av de script for farskap som er virksomme i den norske konteksten i dag. Men det kan være interessant å se de spenningsfelter som fedrene forteller om, i forhold til noen andre viktige samfunnsendringer. Et første moment er knyttet til diskursen om likestilling. Et samfunn som det norske har mange og omfattende diskurser om likestilling (Holter, Svare og Egeland 2008). Det eksisterer også en rekke praktiske ordninger for å fremme likestilling. En del av de intervjuede fedrene er opptatt av misforholdet mellom den generelle likestillingsdiskursen og det at fedre og mødre systematisk velger samværsordninger på hver sin banehalvdel. Noen forteller om en følelse av marginalisering, og at mødrene forholdt seg til hjemmet og barna med en større selvfølighet enn dem selv etter buddet. De påpeker at diskursen om likestilling og holdninger de selv har møtt i praksis ikke henger så godt sammen. Flere av fedrene opplever et språk mellom diskursen om likestilling og sine bestrebelser for å gjennomføre en mer likestilt samværsordning.

Et annet forhold er at fedre i dag er mer sammen med barna sine før samlivsbruddet enn tidligere. Selv om tidsnyttingsundersøkelsene viser at endringer på aggregert nivå går tregt, er synet på far og hva fedre kan gjøre og faktisk gjør endret de siste tiårene (Vaage 2002). Flere av fedrene i materialet forteller at de ser det som naturlig å ha mye med barna å gjøre etter et samlivsbrudd. De forteller at barna ville bli lei seg hvis de ikke fikk se pappa mye. Disse fedrene argumenterer med at de ikke bare ønsker mye samvær for sin egen del, men at de også gjør det for barna. Slik oppleves barnet som bydende. Det binder de fedrene som er inne i omsorgen.

Et tredje poeng er at barna har fått en styrket posisjon i vårt samfunn. Barnet har blitt en grunnleggende meningsskapende størrelse (Beck og Beck-Gernsheim 1995, Aarseth 2008a). Flere av informantene er opptatt av at barna er noe du har for alltid. Synet på barnet og barnets posisjon i familien og samfunnet har endret seg mye i Norge de siste 50 årene (Thuen og Sommerchild 1997, Juul 2005, Frønes 2003). For å lære seg å mestre komplekse arenaer, mange typer mennesker og ulike situasjoner trenger barnet støtte til å

bli en aktiv sosial aktør (Beck og Beck-Gernstein 1995). For mange grupper av foreldre innebærer derfor omsorgen et høyt aktivitetsnivå og engasjement for å gjøre barnet i stand til å utvikle god sosial kompetanse (Dencik 2006). Det krever en annen type investering i barnet enn den tradisjonelle grensesettende far-barn-relasjonen (Sommer 2003). I dette nye farskapet oppfattes det hverdagslige som forutsetning for å skape en nær relasjon mellom far og barn. For mange fedre blir derfor det hverdagslige ikke bare en restaurering av det som er gått tapt i bruddet, men også en sosial arena de trenger for å være en adekvat forelder. Det hverdagslige blir helt sentralt for mange av fedrene for å skape mening i sitt prosjekt som far. Det hverdagslige spiller en rolle, selv om det bare foregår i helgene.

Noter

1. Begrepet *Den likestilte familien* tar utgangspunkt i en likestillingsdefinisjon der kvinner og menn deler likt, både i forhold til tidsbruk og typer av oppgaver. En annen måte å definere likestilling på er å se på samlet arbeidstid for ute- og hjemmearbeid, og kalle det for likestilling. Slik kunne jeg kalt en-og-en-halv-inntektsfamilien for den likestilte familien. I disse familiene jobber menn og kvinner omtrent like mye når vi slår sammen ute- og hjemmearbeidet. Når jeg bruker begrepet *den likestilte faren* og en korresponderende benevnelse; *den likestilte familien* er det altså ut fra en definisjon av likhet som har både tid og oppgaver (praksis) som kriterium.
2. I 1950 var antall husmødre 674 000 og i 1960 var det steget til 745 000 (Furre 1991).
3. Kvantitative studier av skilte fedre i Norge viser at mange fedre har en relativt god økonomi når det er gått en tid etter bruddet. Det henger sammen med at menn generelt har en større inntjening enn kvinner og at mange skilte fedre får ny partner (Skevik og Hyggen 2002). Jeg har imidlertid ikke en systematisk oversikt over dette for informantene mine.

Litteraturliste

- Antonovsky, Aaron (1991) *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och kultur
- Beauvoir, Simone de (2000) *Det annet kjønn*. Oslo: Pax forlag
- Beck, Ulrich og Elisabeth Beck-Gernsheim (1995) *The Normal Chaos of Love*. Polity Press
- Berg, Lars Erik og Thomas Johansson (1999) *Den andra föräldern*. Stockholm: Carlssons
- Bjerrum Nielsen, Harriet (2003) Historical, Cultural, and Emotional Meanings: Interviews with Young Girls in Three Generations. *NORA* 11(1): 14–26

- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge
- Dencik, Lasse (2006) *Mennesket i postmoderniseringen – om barndom, familie og identiteter i opbrud*. Billesø og Baltzer
- Durkheim, Emile (1978) *Selvmodet*. Oslo: Gyldendal
- Ellingsæter, Anne Lise og Arnlaug Leira (red) (2004) *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Ekenstam, Claes (2006) ”Mannsforskningens bakgrund och framtid: några teoretiska reflexioner”. *NORMA* 1/06
- Eriksson, Maria (red) (2007) *Barn som upplever våld: nordisk forskning och praktik*. Stockholm: Gothia förlag
- Frønes, Ivar (2003) *Moderne barndom*. Cappelen akademisk forlag
- Fürst, Elisabeth (1993) *Mat – et annet språk*. Dr. polit.-avhandling. Institutt for sosiologi, Universitetet i Oslo
- Gagnon, John H. og William Simon (1987) *A Sexual Scripts Approach*. I: James H. Geer og William O’Donohue (red.): *Theories of Human Sexuality*. New York: Plenum Press
- Gagnon, John H. og William Simon (2005) *Sexual Conduct: The Social Sources of Human Sexuality*. New York: Aldine Transaction 2nd ed.
- Holter, Øystein Gullvåg (2000) *Kan men? Menn og likestilling i arbeidslivet*. Rapport Nord 2000:24. København: Nordisk Minsterråd
- Holter, Øystein Gullvåg, Helge Svare og Cathrine Egeland (2008) *Likestilling og livskvalitet 2007*. AFI-rapport 2008:1. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet
- Isdal, Per (2000) *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget
- Juul, Jesper og Helle Jensen (2003) *Fra lydighet til ansvarlighet: pedagogisk relasjonskompetanse*. Oslo: Pedagogisk forum
- Kitterød, Hege (2005) *Når mor og far bor hver for seg. Ansvar og omsorg for barna før og etter bidragsreformen*. Rapport 2005/22. Statistisk sentralbyrå
- Kitterød, Hege (2007a) *Fremdeles et tosporet foreldreskap? I: Elin Kvande og Bente Rasmussen (red.): Arbeidslivets klemmer*. Bergen: Fagbokforlaget
- Kvale, Steinar (1997) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal norsk forlag
- Lazarus, Richard S. og Susan Folkman (1984) *Stress, Appraisal and Coping*. New York: Springer Publishing Company, Inc.
- Laumann, E., J. H. Gagnon, R. T. Michael og S. Michaels (1994) *The Social Organization of Sexuality*. Chicago: The University of Chicago Press
- Liljequist, Jonas (1999) *Från niding til sprätt. En studie i det svenska umann-*

- lighetsbegreppets historia från vikingatid till sent 1700-tal” I: Ann-M arie Berggren (red.): *Manligt och omanligt i ett historiskt perspektiv*. Rapport 99/4. Stockholm: FRN
- Moi, Toril (1998) *Hva er en kvinne? Kjønn og kropp i feministisk teori*. Oslo: Gyldendal
- Moxnes, Kari (1989) *Kjernesprengning i familien*. Oslo: Universitetsforlaget
- Moxnes, Kari (2003) *Skånsomme skilsmisser: med barnet i fokus*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Moxnes, Kari og Asgeir Winge (2000) *Foreldresamarbeid etter skilsmisse*. Trondheim: Allforsk
- Oftung, Knut (2009) *Skilte fedre. Omsorg, mestring og livskvalitet*. PhD avhandling levert ved Universitetet i Oslo. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
- Olsen, Bente Marianne (2000) *Nye fedre på orlov*. Ph.d-avhandling. Sosiologisk Institutt, Københavns Universitet
- Olsen, Bente Marianne og Helene Aarseth (2006) *Mat og maskulinitet i senmoderne familieliv. NORMA – Nordisk tidsskrift for maskulinitetsstudier*. 1(1): 42–61
- Pedersen, Kirsti (1999) ”*Det har bare vært naturlig.*” *Friluftsliv, kjønn og kulturelle brytninger*. Avhandling dr. scient. Norges idrettshøgskole
- Pedersen, Willy (2005) *Nye seksualiteter*. Oslo: Universitetsforlaget
- Prieur, Annick (1994) *Isenesettelser av kjønn. Transvestitter og machomenn i Mexico by*. Oslo: Pax Forlag
- Plantin, Lars (2001) *Män, familjeliv og föräldraskap*. Umeå: Boréa Bokförlag
- Ruddick, Sara (1989) *Maternal Thinking. Toward a Politics of Peace*. Boston: Beacon Press
- Skevik, Anne og Christer H yggen (2002) *Samværsfedres situasjon*. NOVA-rapport 15/02
- Skjørten, Kristin, Rolf Barlindhaug og Hilde Lidén (2007) *Delt bosted for barn*. Gyldendal Akademisk
- Smart, Carol og Bren Neal (1999) *Family fragments?* Polity Press
- Sommer, D. (2003) *Børnesyn i utviklingspsykologien. Er et barneperspektiv mulig? Pedagogisk forskning i Sverige*. 8 (1–2):85-100
- Thuen, Frode (2004) *Livet som deltidsforeldre*. Bergen: Fagbokforlaget
- Thuen, Harald og Hilchen Sommerschild (1997) *Foreldre – til barns beste: om barneoppdragelse før og nå*. Oslo: Pedagogisk forum
- Vetlesen, Arne Johan (2004) *Smerte*. Oslo: Dinamo forlag

- Vaage, Odd Frank (2002) *Til alle døgnets tider. Tidsbruk 1971–2000*. Statistisk sentralbyrå
- Weeks, Jeffery (2003) *Sexuality*. 2. ed. London: Routledge
- Aarseth, Helene (2008a) *Hjemskapingsens moderne magi*. Avhandling. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne artikkelen handler om hvorfor *det hverdagslige* blir en så sentral del av mange fedres rekonstruksjon av farskap etter samlivsbrudd. Datamaterialet består av kvalitative intervjuer med skilte fedre. Fedrene forteller at det hverdagslige gjensker noe av det som gikk tapt i samlivsbruddet. Samværet med barna fremmer en positiv refleksiv prosess der deres egen omsorgsrolle trer klarere frem. Ved å inngå i omsorgens hverdagslige rutiner og ritualer skaper fedrene seg selv som betydningsfulle personer for barna. Fedrene bruker ulike strategier for å rekonstruere det hverdagslige i samværet med barna etter skilsmissem. I analysen av disse strategiene står begrepet om *sosiale script* sentralt. Det finnes et mangfold av script for farskap som kan hjelpe fedrene med å skape mening ut av mange forskjellige samværssituasjoner. Analysene viser samtidig at det heterogene tilbudet av script for farskap etter samlivsbrudd byr på en rekke utfordringer. Flere av fedrene forteller om emosjonelle spenninger i forhold til hvilke script for farskap de skal ta i bruk, konflikter mellom ulike script og problemer med å skifte fra ett script til et annet.